

UDK 82.0: 165.75

France Bernik

ZRC SAZU v Ljubljani

KULTURNA IDENTITETA V OBDOBJU GLOBALIZACIJE Nevarnosti in perspektive

Tema je specifična, ker zadeva slovensko in vsako nacionalno kulturo posebej, splošna, ker zajema vse nacionalne kulture skupaj, predvsem pa je aktualna, proces globalizacije se odvija – zdaj in tukaj. Izbrali smo slovenski primer, nekaj pars pro toto, saj vse evropske kulture vstopajo v obdobje globalizacije v približno enakih zunanjih pogojih. V tem smislu kaže uvodoma na kratko predstaviti substanco Slovencev, ki pogojuje kulturo in oblikuje njeno vsebino, v skrajni doslednosti določa njeno iden-titeto.

In kaj je nacionalna, kaj kulturna identiteta? Izvorni pomen identitete je istost oz. skladnost, skladnost med lastnostmi nekega pojava, osebe ali skupine oseb, med stvarjo in njenimi pojavnimi oblikami. Identiteta je torej dinamika skladnosti, ki je pripeta na temeljna, morda kar trajna izhodišča. In tako skladnost je treba iskati v nacionalni zgodovini kot tudi v zgodovini kulture.

S tega vidika je o naših daljnih prednikih mogoče reči, da se je njihova skupinska zavest, iz katere se je pozneje razvila nacionalna zavest, začela oblikovati v času med 7. in 9. stoletjem, v obdobju Karantanije, svobodne plemenske skupnosti v vzhodno-alpskem prostoru. Po razpadu karantanske skupnosti je prišlo do usodnega preloma. Nastopilo je več kot tisočletje dolgo obdobje podrejenosti tujim, etnično močnejšim vladavinam in trajalo do začetka 20. stoletja. Tedaj pa so se Slovenci osvobodili dolgotrajne germanske nadvlade in prišli – brez takrat pretežno slovenske Primorske in Koroške – v jugoslovansko državo, v državo jezikovno sorodnih narodov, kar je pomenilo velik napredek v njihovi težnji po samostojnosti, ne pa končnega cilja. Niti prva Jugoslavija, kraljevina konservativnega tipa, niti druga jugoslovanska država s totalitarnim komunističnim sistemom nista izpolnili pričakovanj. Šele v našem času je lastna državnost postala sestavni del slovenske zavesti. Lastna državnost kot nekaj prelomno novega pomeni prvo značilnost sodobne identitete Slovencev.

V omenjeni zgodovinski okvir, v čas Karantanije in po njej, sodi krščanstvo, osrednja duhovna sila Slovencev, ki pa ne obstaja sama, saj živi krščanski pogled na svet od razsvetljenstva dalje z liberalno, v dvajsetem stoletju tudi z marksistično ideološko opozicijo. Slovence je krščanstvo povezalo z evropsko kulturo, hkrati je oblikovalo in krepilo slovensko jezikovno samobitnost. Časovno vzporedno z njim je hodila kultura v širšem smislu. V tem je določena skladnost, določena identiteta, saj se združujeta pglavilni komponenti naše duhovne preteklosti, pa tudi sedanosti. Neredko je krščanstvo udejanjalo narodnoobrambno vlogo in neredko je kultura našla v krščanstvu zaveznika pri nacionalnem, moralnem, estetskem in drugačnem osveščanju ljudstva oz. naroda. Gre seveda za kulturo v klasičnem smislu, za

dolgotrajno prizadevanje človeštva, ki ga po Immanuelu Kantu označuje razvoj iz "surovega" stanja narave, ko narava obvladuje človeka, do stanja, v katerem človek obvladuje naravo. Kultura pomeni torej vsoto vseh vrednot, vseh pridobitev razsvetljevanja, izobraževanja, umetnosti, znanosti, religije, pomeni vsa stremjenja po odkrivanju "višje narave" v človeku, po utrjevanju bolj razvitih, bolj plemenitih oblik človekove eksistence.

Razumljivo je, da vsako nacionalno kulturo najprej pogojuje nacionalni jezik. Zlasti v književnosti, enem od glavnih temeljev kulture, pomeni jezik prvo in absolutno zavezujočo vrednoto. Dejstvo, ki verjetno ne bo nikoli izgubilo osrednjega mesta, čeprav je ravno nacionalni jezik nevarno povezan z našim časom kot njegovo najbolj občutljivo, v pravem pomenu nevrvalgično področje. Književnost kot umetnost jezika oziroma nacionalnega jezika se prav v tem, v tej posebnosti, razlikuje od glasbe, slikarstva, kiparstva ali arhitekture – od umetnosti, ki govorijo z nadnacionalnim, vsem razumljivim, v pravem pomenu univerzalnim jezikom. Drugačna od omenjenih umetnosti je književnost prav zato, ker uporablja nacionalni jezik. Njena zveza z nacionalnim jezikom je torej najbolj logično, najbolj naravno dejstvo. Zato je pomenil in pomeni slovenskim pesnikom in pisateljem kot utemeljiteljem naše kulture jezik nezamenljivo sredstvo ustvarjanja. Naj v dokaz povedanega navedemo od številnih samo dva primera. Najprej Franceta Prešerna, slovenskega pesniškega genija, ki je imel nemško šolsko vzgojo. Gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, kjer so meščani in izobraženci večidel govorili nemško, univerzo je študiral na Dunaju, v prestolnici avstrijske oz. habsburške monarhije. Več izvirnih pesmi je napisal v nemščini, nekaj svojih je prevedel iz slovenščine v nemščino. Obvladal je torej nemščino, vendar je ostal pri maternem jeziku, ki ga je poznal v največji možni popolnosti, v najtanjših pomenskih odenkih in zvočnih subtilnostih. Podobno kot s Prešernom je z drugim klasikom slovenske književnosti, z Ivanom Cankarjem. Tudi Cankar je, čeprav v drugem času, živel dalj časa v nemškem jezikovnem okolju. Več kot deset let je bival na Dunaju, v najbolj občutljivem obdobju – od svojega triindvajsetega do trintridesetega leta. V avstrijskem glavnem mestu je imel zaročenko, s katero je govoril nemško, z več sodobniki si je dopisoval v nemškem jeziku, v mladosti je napisal nekaj lirskih pesmi v nemščini. Pa vendar – slovenski jezik je bil in ostal instrument njegovega pisateljevanja. Kot mojster jezika se je čutil utesnjenega celo pri izražanju v maternem jeziku. Tožil je, kako je "beseda okorna in težka, skriva se, boji se ..." Beseda, zanj malo ustrezna in nezadostna, se mu je zdela "komaj znamenje, komaj spomin tistega, kar je gledal z lastnimi očmi", kolikor sploh ni obupal nad jezikom, češ "zadnje, za vselej odločilne, odrešilne besede ni, še nihče je ni slišal, ne izgovoril". Težko si zato predstavljamo, da bi Cankar, neprekosljivi stilist slovenske književnosti, nezadovoljen celo z lastnim jezikom, ki ga je najbolj obvladal, emigriral v tuje jezikovno okolje, kjer bi se srečal z drugim, zanj nedvomno prav tako, če ne še bolj nezadostnim jezikom. Seveda poznamo izjeme pri vseh narodih, tudi med Slovenci, kajti literarni ustvarjalec je neredko postavljen pred dilemo: ali zvestoba maternemu jeziku ali nevarna skušnjava in prestop v drugo jezikovno območje. Kljub temu velja, da je nacionalni jezik temeljna značilnost vsake književnosti. Obstaja namreč intimna zveza pisatelja in človeka sploh s prvim jezikom, z jezikom otroštva in mladosti, in samo ta okoliščina lahko razloži prvobitno, komaj doumljivo zavezanost maternemu jeziku.

Razumljivo je po vsem tem, da je imela nacionalna kultura v slovenski zgodovini osrednji pomen prav zaradi jezika, v katerem se je izražala. Podobno je bilo pri drugih evropskih narodih, kajti jezik nikoli ne obstaja sam po sebi, vedno opravlja funkcijo sporočanja in sporazumevanja. Je najbolj neposreden izraz kulture nekega naroda ali narodne skupnosti, zato ni mogoče sprejeti pojmovanja, ki jeziku odreka prednostno vlogo pri nastajanju in obstajanju kulturne identitete.

Kultura kot valovanje ustvarjalnega duha in idej je Slovence spremljala od začetkov v zgodnjem srednjem veku do danes. Spodbujala in usmerjala je proces, ki je preobrazil ljudstvo v narod in narod v nacijo. Stoletja je opravljala vlogo, ki praviloma pripada državi in njenim ustanovam. Bila je, lahko rečemo, državotvorna. Pri tem gre izjemna zasluga prav književnosti, ki je bila ves čas tako ali drugače v službi narodne ideje. V zadnjih letih druge Jugoslavije se je velik del pisateljev angažiral celo neposredno politično, ko se je v težnji po ustvaritvi neodvisne slovenske države uprl totalitarnemu sistemu in vplival na druge demokratično misleče skupine in posameznike, da so postali odločnejši. V tem smislu so bili Prispevki za slovenski nacionalni program v 57. številki Nove revije spomladi 1987 in kritična drža Društva slovenskih pisateljev do takratne oblasti pomembna notranja spodbuda za zgodovinski preobrat ob koncu osemdesetih in na začetku devetdesetih let. Do preobrata je prišlo, ko je propadel sovjetski imperij in njemu podrejene države. Kako medsebojno odvisni sta bili tudi takrat nacionalna in kulturna komponenta dogajanja, dokazuje prav dejstvo, da so iz večnacionalnih tvorb Sovjetske zveze, Jugoslavije in Češkoslovaške nastale nove nacionalne države. Taka sprememba političnega tlorisa Evrope seveda ni bila v nasprotju z duhom časa, zakaj nove nacionalne države, med njimi Slovenija, se danes kot samostojni subjekti mednarodne politike lažje, bolj enakovredno odločajo za povezovalne procese demokratičnega sveta.

Neponovljivo je slovensko nacionalno življenje in kulturo zaznamoval konec bipolarne ureditve sveta. Slovenska kultura je bila po drugi svetovni vojni, čeprav v bolj liberalni obliki kot kultura v drugih komunističnih državah, odrezana od zahoda – zdaj naenkrat ni bilo več omejitev. Nasprotno so za vzhodnoevropske kulture dokončno šele v letih 1989/90 padle pregraje, ki so jih skoraj pol stoletja ločevale od zahodne Evrope, kulture v nekdanji Sovjetski zvezi pa so životarile ločeno od drugih že od oktobrske revolucije naprej. Zgodovinska sprememba je zato povzročila, da se je v začetku devetdesetih let začela reintegracija slovanskih in nekaterih srednjevzhodnih evropskih kultur v kulturo stare celine. Ponovno združevanje se je zdelo toliko bolj naravno, ker so bile represivno osamljene kulture skozi dolgo zgodovino sestavni in soustvarjalni del duhovne Evrope. Seveda ta veliki premik ni isto kot proces, ki smo mu danes priča, čeprav bi reevropeizacijo evropskega oz. slovanskega vzhoda mogli razumeti tudi kot neko obliko globalizacije.

Pojem globalizacija se je pojavil okrog leta 1990 in od takrat ga uporabljajo v ekonomiji, da bi označevali stopnjevano prepletanje nacionalnih gospodarstev in finančnih trgov. Z leti se je uporabnost pojma širila in danes označujemo z njim nova gibanja tudi zunaj gospodarstva, modernizacije na področju komunikacij, ustvarjanje znanja in dobrin, dejavnosti na področju mednarodne varnosti. Globalizacija pomeni v bistvu, pravi Dieter Nohlen, množenje in poglobljanje nadnacionalnih, v pravem

pomenu svetovnih interakcij, ki vedno bolj povezujejo nacionalne družbe in nacionalne države. Čeprav globalizacija ni več izključno ekonomski pojav in so njeni politični, socialni, kulturni in ekološki vidiki še podrejenega značaja, se vse bolj razvija v univerzalni svetovni proces. V začetku je šlo zgolj za količinsko širjenje gospodarskih izmenjav, zdaj povzroča proces tudi resne strukturne spremembe v nacionalnih družbah, toliko večje, kolikor bolj so države ali družbe vpete v mednarodno interaktivnost. Približujemo se trenutku, ko bodo nacionalne države v Evropi, članice Evropske zveze, bistveno spremenile model svojih pristojnosti. Nadnacionalne gospodarske in druge povezave bodo postale tako vplivne, da bo treba redefinirati način delovanja nacionalnih držav.

Prav zato, ker je globalizacija predvsem gospodarski fenomen, bi se morali najprej vprašati o materialnih temeljih slovenske kulture. Naj v tej zvezi opozorimo samo na nekaj okoliščin, spričo katerih se zdi tako vprašanje upravičeno. Pri tem kaže izhajati iz splošno znanega, že neštetokrat ponovljenega, vendar nepreklicnega dejstva o Sloveniji kot državi, obdani od močnejših sosedov. Ob tem je Slovenija v marsičem še posebej svojevrstna in vsestransko mozaično strukturirana. Že geografsko je močno razčlenjena – na prostoru, ki meri komaj nekaj več kot 20 000 km², se srečujejo štirje pokrajinski modeli: alpski, mediteranski, panonski in dinarski. Jezikovno je v znamenju prave polifonije – materinščina manj kot dveh milijonov prebivalcev se opira na sedem narečnih skupin in več kot 45 narečij, ob tem da sta ustavno priznana še jezika italijanske in madžarske narodne skupnosti. Raznolika je Slovenija tudi v regionalno karakte-rološkem smislu – tako imenovani narodni značaj, če obstaja, sestavljajo številni po-krajinski značaji: gorenjski, štajerski, dolenski, primorski, pa kraševski, notranjski, koroški, prekmurski, prleški in še kakšni. Opisana raznorodnost, če ne kar razdrobljenost nacionalne skupnosti, kakor je v nekaterih okoliščinah lahko tudi pozitivna, najbrž ne prispeva k notranji čvrstosti, k odpornosti do zunanjih vplivov, zlasti če upoštevamo nekatere spremljevalne posebnosti, kot so hitro padanje števila rojstev, staranje prebivalstva, mamila, visok odstotek samomorov. Tudi če omenjene značilnosti niso samo slovenske, temveč splošne oz. tipične za višje razvite družbe, so razlog, da se nad njimi zamislimo.

Za slovensko kulturno identiteto velja, kar v načelu velja za identiteto kot tako: skladnost med bistvom in obliko, medsebojna globinska prežetost oz. integriteta skladnosti, istost, razvoj istosti, pa nenehno vzpostavljanje in ohranjanje ravnotežja v njej. Tako dinamiko zahteva predvsem dejstvo, da nacionalna kultura v informacijsko razviti dobi ne more uspešno delovati osamljena, temveč v kontekstu drugih, zlasti sosednjih kultur. Če torej nacionalna kulturna identiteta pomeni samosvojo realnost, je očitno, da se njeno dogajanje lahko danes uresničuje zgolj v razmerah, v katerih se pojavljajo novi izzivi, nova pričakovanja, nove težnje. V interaktivnem, vzajemnem procesu se delovanje prepleta z odzivanjem, odzivanje z delovanjem, tako da je v nacionalni kulturi vedno znova treba graditi skladnost oz. sorazmernost in hkrati odgovarjati na sunke od zunaj, jih ustvarjalno sprejemati ali se nanje drugače odzivati. Nevarnost, da nacionalna kultura v razgibanem dogajanju izgubi svojo identiteto, je zato verjetna zlasti v dveh primerih. Najprej, če kultura do zunanjih vplivov izgubi potrebno kritično razdaljo in zataji samosvojost, če podleže

vplivom ali se z njimi celo poistoveti. V tem primeru se ukine sama. Ogrozi oz. zanika vse značilnosti, ki jo predstavljajo v njenem bistvu, od jezika do njenih številnih pojavnih oblik in temeljnega poslanstva, zasidranega v tradiciji in iskanju novega, še ne odkritega. Druga izguba identitete se utegne zgoditi, če se kultura sicer ne vda pobudam od zunaj, vendar jih zavrača tako, da jih preprosto ne vidi, se odpove interaktivnemu, tj. večsmernemu razmerju do sosednjih in drugih kultur. V tem primeru se spremeni v zaprto strukturo in odloči za samomor, če že ne kratkoročno, zagotovo v perspektivi. Iz povedanega sledi: nacionalna kultura, ki se hoče v obdobju globalizacije obdržati in ohraniti lastno verodostojnost, ne bi smela niti podleči zunanjim skušnjavam, niti se ne bi smela osamiti od njih in se odpovedati soočanju z izzivi časa.

Da bi se kultura ne le ohranila, temveč bi ostala trajni sestavni in ustvarjalni del naroda, h kateremu sodi kot njegova duhovna razsežnost, bo morala izpolnjevati več pogojev. Najprej se mora zavedati sebe, svoje vloge in poslanstva, ki ga opravlja v skupno dobro. Spoznati pa bo morala tudi vlogo drugih kultur, s katerimi bo živela v vzajemnem, interaktivnem razmerju. Kolikor bolj dejavno oz. kritično bo soočanje z drugimi kulturami in kolikor bolj samorefleksivna bo do lastnega delovanja in uresničevanja zastavljenih ciljev, toliko lažje se bo uveljavila v dinamiki evropskega in svetovnega dogajanja. Nujna bo torej kritična razdalja do sebe in drugih. Da bi nacionalna kultura dosegla tako stanje, bo morala spodbujati v sebi večjo prožnost in sposobnost življenja v druge kulture, ne nazadnje z namenom, da v procesu vzajemnega sožitja utrdi oz. oblikuje lastno vlogo. Brez sposobnosti, da bi razumela druge, brez predvidevanja pglavitnih razvojnih teženj v širšem kontekstu, ne bo mogla dograjevati lastne identitete, ki je že bila, odslej pa bo morala biti še bolj odprta za spreminjanje – ob trajnih temeljih seveda, ki pomenijo njeno bistvo in ne bi smeli podlecati času. Predvidevati moramo, da se bodo v medsebojnem povezovanju razkrivale protislovnosti, nastopale bodo nejasnosti in težave v komunikaciji. Prihajalo bo do spopadanja vplivov, različnih vrednostnih sistemov in drugih tendenc, zato bo potrebna strpnost. Vzajemna, obojestranska strpnost je za obstoj in rast različnih kultur nujna, a tudi močno zahtevna naloga. Njen pomen je toliko večji, če vemo, da je strpno razmerje med posamezniki in skupinami prvi pogoj za svobodno, demokratično mišljenje in ravnanje. V bistvu je strpnost dialog in nasprotno: brez dialoga ni strpnosti. Demokratična družba brez strpnosti ne more delovati, ne obstajati.

V sodobnem svetu je treba priznati obstoj drugačnosti z vsemi protislovnimi razmerami, ki nastajajo, kar pomeni, da ne bo mogoče poenostavljati, ne spregledovati konfliktnih okoliščin. Nacionalna kultura se bo morala z njimi spopadati, hkrati bo morala ohraniti zvestobo do sebe, do svoje identitete. Soobstajanje in sodelovanje v pluralnem svetu bo toliko lažje, kolikor bolj se bo nacionalna, v našem primeru slovenska kultura angažirala celostno, kot raznorodni pojav, ki ga sestavlja več sistemov, ob klasični kulturi še pop kultura in druge alternativne oblike kulture. Vsaka od teh bo na svoji ravni iskala stične točke z drugimi in prispevala k interaktivnemu ustvarjalnemu prepletanju. Verjetno je, da bodo različni sistemi znotraj nacionalnih kultur blažili drugačnosti in jih zbliževali, povzročati pa bodo mogli

tudi napetosti in nesoglasja, kar bo treba sprejeti kot naraven pojav zgodovinskega razvoja.

Tu smo zdaj pri pojmu splošnega razvoja in pri razvoju kulture posebej. Danes ne govorimo več o napredku kot še v minulem stoletju in pred tem, marveč o razvoju, o pojmu, ki naj bi bil manj ideološki in hkrati bolj vsestranski. Pri razvoju gre namreč za kompleks pojavov, ki so tesno odvisni od časa in prostora, od individualnih, skupinskih in družbenih vrednostnih sistemov, od konservativnih teženj po ohranitvi temeljev kot tudi od prevratnih hotenj po spremembah. Nanje, na omenjene pojave vpliva več dejavnikov, najprej in predvsem gospodarske in politične razmere, močno pa tudi širše zgodovinske izkušnje. Po drugi svetovni vojni, v drugi polovici 20. stoletja, poznamo več modelov razvoja, pri katerih prevladuje ali je v središče razvoja postavljena gospodarska rast. Ob njej se v šestdesetih letih pojavi težnja po socialnih spremembah, stremljenje po večji neodvisnosti – gospodarski, politični in predvsem socialni. Razvoj se pojmuje kot izboljšanje konkretnih življenjskih razmer človeštva, kot višja raven bivanja, prehranjevanja, zdravja, zaposlovanja, kot večja socialna pravičnost. Medtem ko gospodarska rast ostaja med prednostnimi cilji razvoja ves čas, se konec sedemdesetih let pojavi vprašanje kakovosti in v tej zvezi je opazna misel iz poročila nemškega kanclerja Willyja Brandta leta 1980: “Če ne upoštevamo kakovosti rasti in socialnih sprememb, ne moremo govoriti o razvoju.” Odslej se je koncept razvoja vztrajno širil in med njegove cilje sta se uvrstila nacionalna samostojnost in prvič tudi zavest o kulturnih vrednotah in tradiciji. Dolgo je trajalo, da so se načrtovalci razvoja spomnili na kulturo, pa še ta vključitev kulture v razvojne programe se zdi bolj naključje kot pravilo, kajti v osemdesetih letih se je pojavila nova zamisel, ideja trajnostnega razvoja – sustainable development – ki je zasenčila vse drugo. Zamisel, v kateri sta izstopali ob že navedenih ciljeh kot prednostni nalogi okoljska problematika in vprašanje medgeneracijskih odnosov. V tem smislu je bil trajnostni razvoj opredeljen kot “razvoj, ki bo zadovoljeval potrebe sedanosti, ne da bi prikrajšal zadovoljevanje potreb prihodnjih generacij”. Razežnost splošnega, celostnega oz. trajnostnega je razvoj vedno bolj pomikala v kontekst globalizacije, v območje prevladujočega stremljenja v današnjem svetu, ki je močnejše od vseh drugih teženj in znotraj katerega se snuje nov svetovni red – global governance.

Očitno pa postaja, da bo vsesplošna gmotna skrb za obstoj kulture in njene identitete ostala državi. Demokratična država v redefinirani vlogi bo tudi v prihodnje morala priznavati avtonomnost kulture v izobraževanju, znanosti in umetnosti. Podpirati bo dolžna ohranjanje kulturnih dediščin in mednarodno uveljavljanje nacionalnih jezikov. Hkrati bo morala pospeševati dopolnjujočo težnjo po seznanjanju z drugimi jeziki in drugimi kulturami. Te naloge niso neuresničljive. V naravi stvari je namreč, da se drugačnosti privlačijo – ob odbojnostih, ki jih ni mogoče izključiti. Kulture različnih usmeritev izkazujejo močno afiniteto po soočanju in vzajemnem povezovanju. Proces, ki ni nov, postaja vse bolj intenziven, bolj vsestranski, v pravem pomenu vseobsegajoč. Njegove izzive bodo morale nacionalne kulture sprejeti, če se bodo hotele kosati z drugimi kulturami in prispevati dosežke svojih prizadevanj v zakladnico svetovne kulture. V tem smislu se raznovrstnost kultur ustrezno vključuje

v demokracijo, prevladujoči politični model našega časa, ki v načelu priznava enakopravnost razlik oz. enake možnosti za vse in zagotavlja ali naj bi zagotavljal pogoje za njihovo uresničevanje v praksi. Kaže pa vedeti: Bogastvo svobode, pluralna ustvarjalnost v kulturi, strpno sožitje med posamezniki in skupnostmi niso samoumevne danosti. Obstajajo kot možnosti, ki jih je treba vedno znova uveljavljati in preverjati. Identiteta nacionalnih kultur torej ne bo odvisna zgolj od države, temveč tudi od moči kulture, od njene volje po obstajanju.

SUMMARY

The course of Slovene history was goal-driven. After a short-lived independent tribal community in Eastern Alps between 7th and 9th cc., the ancestors of today's Slovenes lost independence for more than a millennium. In the 20th c. they advanced to the degree that they were included in the Yugoslav state—a state of linguistically independent nations, until they recently, in the early 1990s, fulfilled their aspirations for independence and established their own state. In the long period of subjugation, Christianity was the force, together with culture in the broader sense, which shaped and preserved Slovene language identity. Language is the most direct and most authentic expression of cultural identity of a nation. In the history of Slovenes, literature—the art founded in language—was the fundamental element of cultural identity. Until Slovenes founded their own state, literature performed state-formative role. With the rise of globalization the national state and national culture were put in a completely new position. This is particularly true about Slovenia—a state, surrounded by more powerful neighbors. Its national fabric is mosaic-like, i.e., fragmented in terms of language, geography, and regional character, which has adverse effects on its inner stability and resistance to external pressures. Hence in the dynamic era of globalization Slovene national identity could be endangered in two respects. First, it could lose a critical distance towards external influences, succumbing to them and abolishing itself. Second, it could simply neglect the external impulses, abandon interactive ties with neighboring and other cultures, which would also lead to a suicide. During globalization national cultural will sustain itself and retain its authenticity only if it can resist the external temptations, if does not isolate itself and abandon interactive cooperation. When the national culture as a phenomenon consisting of various orientations faces other cultures, it will strengthen its own identity. Despite the fact that in the future, as it has in the past, the state will have to provide financial support for national culture and allow its autonomous functioning, its cultural identity will never depend solely on state institutions, but also on culture's own strength and desire to exist.

